

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Svět myslivosti (On-line)**

Vydavatel: **Lesnická práce**

Vydáváno v letech: **2000-, 2003, 09.2003**

Číslo ročníků: **4, 9**

Číslo výtisků: **4, 9**

Datum vydání čísla: **09.2003**

Identifikátor ISSN: **1212-8422**

Stránky: **[1a], 18, 19, 20, 21**

ROČNÍK 4

37,- Kč

9 2003
ZÁŘÍ

SVĚT MYSLIVOSTI

MĚSÍČNÍK PRO MYSLIVCE A PŘÁTELE PŘÍRODY

Téma
měsíce:
zbraň
= dodržování
zákonných
pravidel

- Chrt je lovecký pes!
- Indikace únosného stavu jelení zvěře v lesním prostředí - jsou v Beskydách mlsní jeleni?
- Moritzburské rekordy & rarity
- Zaostřeno na firmu Swarovski

Řádková inzerce
ZDARMA

Chrt

je lovecký pes!

Dr. Marika Stanovoi

Od dětství, které jsem prožila v Rusku, odkud pocházím, jsem se zajímala o biologii a loveckou kynologii. Oba moji dědečkové byli myslivci. Děda z otcovy strany lovil výhradně s lajkami, zatímco matčin otec dával přednost setrům. Mne však nadchli lovečtí chrti. Zpočátku jsem si ale domů nemohla přivést velkého psa, takže jsem začala s jezevčíky. Až v r. 1991 jsem si pořídila vlastního loveckého chrtu plemene „chortaja borzaja“. Díky biologickým expedicím, lovům s jezevčíky a chrtů mám v Rusku a v někdejších sovětských asijských republikách dodnes spoustu blízkých kamarádů - myslivců a kynologů, s kterými jsem chodívala na lov. Až dospěje můj současný „český“ párek „chortů“, mám v úmyslu své přátele navštívit a se svými psy se zúčastnit tradičního lovu zvěře - jednoho z nejstarších způsobů spolupráce člověka se psem.

HISTORICKÉ KOŘENY

Chrti žijí a loví společně s člověkem v rozsáhlých stepích jihovýchodní Evropy a Asie odpradávná. Ve 4. století našeho letopočtu psal Hérodot o Skytech ze stepí východní Evropy a o jejich loveckých psech pronásledujících a chytajících zvěř pro své pány. Z hrodek Skytů z území současné Ukrajiny pochází šperky s figurkami chrtů, chrtí kosti byly nalezeny při různých archeologických vykopávkách. Dodnes se na Ukrajině zpívají koledy o „střelci Ivasenkově, který vede chortěho“, pocházející z předkřesťanské doby.

Chrti chovali před dvěma tisíci let také Keltové obývající rozsáhlé oblasti od Britských ostrovů až k Číně. Je známo, že politické a kulturní kontakty mezi současnou jižní částí Ruska a Ukrajinou a muslimským světem, který je proslavený chovem asijských chrtů, byly pevně udržovány po dlouhá staletí. Až do říjnové revoluce v r. 1917 se na tomto území konaly tradiční jarní a podzimní trhy, na které obchodníci z Asie dováželi různé zboží, tkaniny, ovoce a vodili na prodej velbloudy, ovce a koně. Také lovci a chovatelé psů mohli na těchto trzích nakupovat a vyměňovat

lovecké chrti, o čemž existují četné zmínky. Např. Tyszkiewicz (1881) píše, že polští lovci nakupovali své nejlepší chrti na ukrajinských trzích.

V západní Evropě byl lov s chrti díky odlišnému systému hospodářství pouze zábavou šlechty a byl provozován pouze v dosti krátkém historickém období. Lze se jen divit, jaké fámy a nesmysly kolují okolo tohoto způsobu lovu, tak jako kolem každé „exotiky“, která nemá u běžných Evropanů a evropských myslivců tradici a kořeny. V původní oblasti vzniku - v lesostepích a stepních oblastech Ruska a Ukrajiny, v pustinných a horních částech bývalých sovětských asijských republik stejně jako v afrických a arabských státech - je však lov s chrti dodnes součástí života tamních obyvatel. Mnozí majitelé loveckých chrtů jsou často chudí lidé a chrt je důležitý živitel jejich rodiny i v současnosti.

LOV S CHRTY V HISTORII

Jak vypadal lov s chrti provozovaný v bývalém ruském impériu, si lovci a kynologové ze západu obvykle představují podle knih nebo filmů o životě ruské šlechty ze severu evropské části Ruska, která většinou chovala barzoje. V případě celkového systému lovu s honiči a barzoji jde o novodobý „vynález“, který od provo-

Foto archiv autorky

zovatele vyžadoval nemalé finanční náklady. V obrovských psincích bylo často chováno až 1500 chrtů a honičů, což vyžadovalo četnou armádu personálu, který se o vše staral. Samotný lov byl velkolepým divadlem se spoustou herců a diváků. Smečka honičů, která byla sestavena tak, aby zpěvné hlasy psů lahodily během štvance sluchu lovců, vyháněla zvěř z lesa na nevelké louky, kde na ni, již notně unavenou, čekali lovci s barzoi. Barzoi byli na místa lovu často dováženi na vozech.

Většinou byly loveny lišky a zajáci, nezdá se, aby byl uspořádán i lov na vlka. Ulovení vlka považovala většina chovatelů barzoi za největší lovecký úspěch jejich psa a chlubila se jím. Přitom jde o „omyl“: barzoi totiž vlky nikdy doopravdy nelovili a ani neulovili. Ulovit znamená kořist dostihnout a usmrtit ji, což je v případě barzoi možné u zvěře, jako je liška, zajíc, drobní kopytníci apod. Při námi popisovaném lovu vyhnali honiči vlka na louku a úkolem chrtů bylo obklíčit a zastavit jej, dokud nedorazil člověk - lovec, který měl zvláštní úkol: na koni se přiblížil k vlkovi stojícímu v obranném postoji, ve vhodném okamžiku seskočil z koně na jeho záda, chytil ho za slechy a znehybnil. Pokud si lovci přáli, aby byl vlk uloven živý, byl mu do mordy vražen klacek a zvíře bylo spouštěno. V opačném případě lovec vlka usmr-

til jediným bodnutím nožem. V tom spočívalo umění lovu na vlky - lovcem byl člověk. Podle knih o lovech s chrti a podle tvrzení chovatelů žili v historii jen dva psi, kteří dokázali zastavit vlka, chytit ho za šiji nebo kůži za slechy a takto ho udržet do příchodu lovců. První se jmenoval Zvěř a byl křížencem irského vlkodava a barzoi. V žilách druhého kolovala krev velkého pasteveckého psa, který je schopen vlka zadávit.

Spolu se šlechtou zanikly po říjnové revoluci v r. 1917 i „severní“ způsoby lovu, včetně lovu na vlka, a málem vymizeli i pro tento lov důležití barzoi. Jejich chov byl značně zdecimován, objevila se spousta kříženců z bývalých velkých zrušených psinců. Jen někteří chovatelé z měst vlastnili velice omezený počet čistokrevných barzoi. Populace barzoi začala znovu vzkvétat díky importům ze zahraničí až po 2. světové válce. Přesto z evropské části Ruska a Ukrajiny tradiční lov vlků s chrti zřejmě nadobro zmizel. Lov střelnými zbraněmi je totiž snazší. Navíc se již asi nenajde takový chovatel chrtů, který by byl ochotný znovu postavit velké psince a stovky chrtů vydat bezohledně napospas vlčím zubům, aby vyšlechtil jednoho psa schopného vlka udržet.

Kvůli tradici se ještě dnes v některých loveckých střediscích pořádají tzv. zkouš-

ky chrtů z ostrosti na vlka. Podle mých informací obstáli za posledních dvacet let v Rusku na těchto zkouškách asi čtyři chrti. Šlo o dva psy - sourozence - plemene chortaja borzaja, kteří získali za práci v páru diplomy ve III. ceně a jednoho nebo dva chrti plemene barzoi. Vím přesně, že jeden barzoi má diplom v II. ceně (snížil se udržet vlka za kůži nad kohoutkem, ale nepodařilo se mu to), tím druhým si nejsem jista. Podle zkušebního řádu probíhá zkouška ostrosti většinou bezkontaktně: sleduje se chování chrti v přítomnosti vlka. Jediným uraženým při této zkoušce bývá majitel nejchytřejšího chrti, který se na vlka nechce ani podívat. Vlk je totiž bystrý, silné a nebezpečné zvíře, má bleskurychlé reakce, umí se dobře bránit i zaútočit. Je škoda každého chrti, který utrpí zranění nebo uhynie jen pro pobavení svého ctizádostivého pána.

Úplně jinak vypadá život a tradiční lov s chrti ve zbytku Eurasie - v jejich původní vlasti - ve stepi. Na jihu Ruska, v části Ukrajiny a v Asii chrti byli a dodnes zůstali jediným druhem loveckých psů. Pro majitele jsou důležitými živiteli jejich rodin. Nikdo nevlastní více než dvě smečky po třech chrtech, takže šest psů je zpravidla maximální počet na jednoho lovce a chovatele. Na lov se člověk vydává pešky nebo na koni a bere s sebou jednoho nebo

častěji pár chrtů. Lovcova rodina často žije z toho, co se podaří ulovit.

Přes složitou minulost chrtí plemena ve své původní vlasti přežila do současnosti. Pro své nadšené majitele stále ochotně pracují a loví a s jejich chovem se pomalu začíná i za hranicemi bývalých sovětských republik.

VLASTNOSTI LOVECKÝCH CHRTŮ

Lovecký chrt musí mít spoustu schopností, které se nedají otestovat na dosti-
zích nebo tzv. coursingem.

Musí se umět pohybovat v různých terénech od zoraného pole přes houštiny až po skalnaté úžlabiny, tedy místa, kudy uniká jeho kořist. Musí být vytrvalý. Ve střední Asii chrtí plemene tazy pronásledují drobné antilopy do vzdálenosti až 15 km, než je dostihnou! A pak je musí usmrtit a pokračovat dál v lovu. Přitom zdaleka ne každé pronásledování kořisti je úspěšné - záleží to na jejich vlastnostech. Čím zdravější a zkušenější je zvěř, tím menší šanci má chrt na její ulovení. Přitom chrt musí být schopen absolvovat alespoň deset běhů za kořisti během jednoho dne. V evropské části Ruska se loví minimálně od listopadu do února každý den od úsvitu do setmění, v některých dalších regionech trvá lovecká sezóna s chrti šest měsíců od podzimu do jara. Již tradiční je pravidlo, že lov s chrti začíná o týden dříve než lov střelnou zbraní.

Mezi důležité pracovní vloh y rusko-asijských chrtů patří práce na čerstvé stopě. Jako disciplína je i součástí loveckých zkoušek chrtů. Pokud se zvěř ztratí z dohledu, téměř každý pes plemene chortaja borzaja, stepnaja borzaja, tazy nebo tajgan okamžitě začne věřit a sledovat ji. Barzovové mají horší „nos“ a také jejich styl práce se vždy odlišoval a odlišuje od požadavků na lovecké chrti používané na území bývalého ruského impéria a Sovětského svazu. Navíc jsou nejvíce zasaženi tzv. chovem „na krásu a pro výstavy“.

Unikátní povahu a pracovní vloh y mají tajgani - lovečtí chrtí pastevců ovcí z nebezpečných srázů kirgizských hor. Se svými majiteli žijí na samotách a díky tomu je umí bránit jako strážní psi. Tajgan jako jediný ze současných chrtů umí ulovit vlka. Nejdříve mu překousne šlachy na zadních bězích a poté jej uchopí za hrdlo. Nutno však přiznat, že vlci žijící v kirgizské oblasti jsou drobnější a lehčí než evropské vlci.

Přirozeně musí být lovecký chrt i chytrý. Jen rychlostí se kořist ulovit nedá, pes mu-

sí znát její pohyb a povahu. Nejlepších loveckých výsledků dosahují chrti ve věku od šesti do deseti let. Úspěšní starší lovečtí chrti jsou velice známí a chovatelé je častěji zapojují do chovu, čímž se chrtí plemena automaticky šlechtí na dlouhověkost a zdraví.

PÁR POZNÁMEK K VÝCVIKU CHRTŮ

Mezi lovci - majiteli chrtů - a jejich psy dodnes panuje stejný vztah jako po staletí předtím. Pes, který jakkoliv nevyhovuje svému pánovi, bývá bez špetky sentimentu utracen. Nervózní, agresivní nebo kousavý pes nemá šanci na přežití. Stejně tak bývá utracen i pes, jenž si spletl dobytek či drů-

Lovečtí chrti

Ruský ekvivalent českému názvu chrt je „borzaja“. Z početného spektra chrtů zůstalo a v současné době je oficiálně uznáno pět plemen:

Barzoj (Psovaja borzaja) - jediné světově a v ČR známé chrtí plemeno z bývalého ruského impéria. Je nejmladším plemenem chrti pocházejícím ze severu evropské části Ruska. Původní název znamená dlouhosrstý chrt. Velký, silný, ale suchý chrt s charakteristickou úzkou klenutou hlavou a s malým tenkým slechem, zataženým podél šíje. Hřbet spolu s bedry tvoří oblouk. Srst na hlavě a předních stranách běhů je krátká a hebká, na trupu dlouhá a vlněná, na zadní části stehen vytváří kalhotky. Oháňka má bohatou vlnku. Výška v kohoutku je min. 68 cm (feny), max. 85 cm (psi).

bež s kořistí. Téměř žádný lovec nemá zájem mít psa „pro krásu“, neboť lov je nutný pro přežití jeho rodiny. A tak se přihlíží především k fyzické kondici psa a jeho loveckým schopnostem. Nutno dodat, že veterinární pomoc v rusko-asijských stepních končinách je vzácnější než lední medvěd v Africe, takže je jasné, že jen odolný a geneticky „zdravý“ pes přežije a dá potomstvo.

Chrt při lovu úzce spolupracuje s člověkem. Prohledává terén v udaném směru, přináší kořist vůdci nebo jej k ní dovede. Chrti často loví v párech. V tomto případě jeden chrt zůstává u kořisti, zatímco druhý se vrátí k vůdci a dovede jej k úlovku. Lovecký chrt nesmí nechat úlovek a odejít hledat další kořist. Tato vada se neobjevuje často, protože psi, u nichž se projevuje, jsou vylučováni z chovu. V praxi to vypadá tak, že pokud lovec u psa vadu zjistí, okamžitě ho zastřelí. Odhalit vadu je možné jen při lovu nebo na zkouškách. Zkoušky z praktického lovu na zajíce nebo na lišku jsou dodnes podmínkou chovnosti každého chrti v klubech ruského

Chortaja borzaja, chort (uznáváno ČMKU pod původním názvem Chortaja borzaja) - jedno z nejstarších a nejrozšířenějších chrtích plemen původem ze stepních oblastí Eurasie. Je předkem barzoje. Hlava je více trojúhelníkovitá než u barzoje, často chybí stop. Linie hřbetu tvoří výrazně menší oblouk, než mají barzoji, slecho je větší a silnější, sklopené, nezřídka i převísle. Chortaja borzaja má krátkou srst ve třech základních zbarveních (černé, žíhané a vlkošedé s červeným nebo šedým odstínem), které zabíhají do různých variant často s bílými skvrnami. Některým psům ustájeným venku narůstá řídká, nepříliš dlouhá vlnka na oháňce a řídké, téměř symbolické kalhotky. Výška v kohoutku je min. 61 cm (feny), max. 75 cm (psi).

Loveckého kynologického spolku, který vznikl v r. 1862 a je zakládajícím členem Ruské kynologické federace - členu FCI.

Chrt je jediný druh loveckého psa, který nepotřebuje žádný trénink na živou nebo umělou kořist před zkouškami nebo před lovem. Úplně stačí dobrý fyzický stav psa a jeho kontakt s vůdcem. Vždy mne trochu zlobí historiky o chrttech, kteří utíkají chudákům majitelům! O vadách, které

vznikají kvůli zanedbání původního smyslu existenci plemene a výcviku psa vůdcem, ale bude ještě řeč. Proto jako odpověď položím následující otázku: k čemu by byl lovecký pes nevracející se k svému vůdci? A od neschopného majitele uteče i cvičený německý ovčák!

EKOLOGICKÝ ZPŮSOB LOVU

V 80. letech minulého století vedl Ústav ekologie, morfologie a etologie zvířat ruské Akademie věd výzkum, při kterém byl porovnáván zdravotní stav a kvalita zvěře ulovené střelnými zbraněmi a s pomocí chrtů. Přes 80 % zastřelených zajíců nemělo před ulovením žádné zdravotní problémy, u méně než 20 % byly objeveny různé odchylky od normálního stavu (předchozí poranění, vývojové poruchy, cizopasnici, různé nemoci a vady). V případě zajíců ulovených chrtly bylo zjištěno,

při rozmnožování a reintrodukcí ohrožené populace antilopy džejrana (*Gazella subgutturosa*), která byla v místech původního výskytu v Bucharšské přírodní rezervaci v Uzbekistánu téměř úplně zničena lovem střelnými zbraněmi. V rezervaci funguje „zdravotní chrtí jednotka“ - lovecká smečka chrtů plemen chortaja borzaja a tazy - se kterou zaměstnanci rezervace antilopy regulérně loví, a tak bez vysokých nákladů, zato však s velkým úspěchem, šlechtí chovné stádo zdravé zvěře.

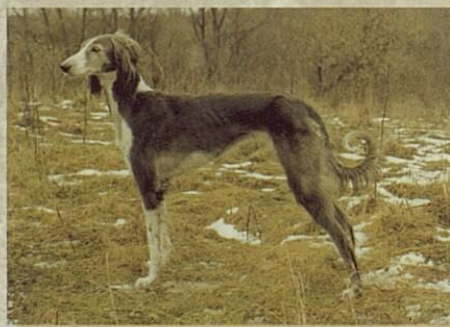
Ještě jeden důkaz o pozitivním vlivu lovu s chrtly přímo z praxe. Má kamarádka je rozhodčí z výkonu chrtů a deset let vlastní tréninkovou a loveckou stanici chrtů ve stepi na jihu Ruska. Zajíci, které chrti lovili v tamní oblasti před deseti lety, byli drobní, stěžička vážili 3 kg a nechali se snadno ulovit. Lovci ze sousedních vesnic se smáli, že zajíci mizí před očima, že již

pozorujeme často přesný opak: lovec se snaží ulovit zpravidla co nejsilnější trofejový kus a automaticky negativně ovlivňuje kvalitu populace zvěře. Lov s chrtly naopak zvěři prospívá a tam, kde se takto loví, je zvěř zdravá a je jí dost.

Člověk je jediný živočišný druh, který loví pro pobavení. Protože mu lov s chrtly nestačil, vymyslel střelnou zbraň. Střely, které nezasáhnou cíl, však končí v půdě a ve vodě, takže mnohé rybníky a řeky jsou kontaminovány olovem do té míry, že je narušen zdravotní stav a reprodukce v okolí žijících živočichů. Chrt po sobě zanechává maximálně trus ... Při lovu s chrtly nedochází k úrazům střelnou zbraní. Rovněž se nemůže stát, že by postřelená a nedohledaná či nedosledovaná zvěř hynula v útrapách. Po lovu s chrtly nezůstává poraněná zvěř: buď je chycena a v jediném okamžiku usmrcena, nebo

Stepnaja borzaja (v ČR není toto plemeno chováno a nemá ani české pojmenování) - chrt se střednědlouhou pružnou srstí (přibližně 2,5 cm na trupu v létě, 4,5 cm v zimě) a charakteristicky svěšeným slechem známý z jižních oblastí bývalého ruského impéria a z pobřeží Černého a Azovského moře. Kohoutková výška je 59 - 67 cm u fen, 62 - 70 cm u psů. Srst má výraznou podsadu. Na hlavě a předních straně běhů je srst krátká, na sleších delší, ale nepřesahuje jejich okraje. Na zadních stranách běhů je delší a na stehnech vytváří kalhotky. Oháňka má bohatou vlajku. Zbarvení je podobné jako u předchozího plemene.

Tazy (v zahraničí známý také jako Tazi) - plemeno chrtla původem ze středoašijských republik Kazachstánu, Uzbekistánu, Turkmenistánu atd. Na Blízkém východě je známé pod názvem saluki. Z popisovaných plemen je nejlehčí a nejmenší (kohoutková výška fen 55 - 65 cm, psů 60 - 70 cm). Srst je jemná a krátká, na sleších dlouhá (okraj slecha přesahuje o 5 - 6 cm). Na oháňce tvoří srst řídkou vlajku, na konci oháňky je „kolečko“ nebo „háček“. Zbarvení je stejné jako u ostatních chrtů. Tazy je specialistou na lov svišťů, ale používá se i k lovu zajíců, lišek a drobných kopytníků. Ve své domovině často loví se sokolnickým orlem.

Tajgan (v zahraničí známý také jako Taigan) - nejmohutnější z popisovaných chrtů (kohoutková výška fen 60 - 65 cm, psů 65 - 70 cm) s velkým svěšeným slechem pochází z horských oblastí Kirgizstánu. Srst je měkká, jemná a krátká na mordě, čele, na předních částech zápěstí, nártů a na hřbetu. Dlouhá, měkká a vlnitá srst s bohatou podsadou (zřídka až kudrnatá) vyrůstá kolem hlavy, na sleších (o 6 - 8 i více cm přesahuje okraje slech), na šíji, bocích a spodních partiích trupu a na vrchních částech končetin. Několik posledních ocasních obratlů srůstá do pevného kolečka. Zbarvení je jako u ostatních chrtů. Většinou se používán k lovu kozoroha a dalších kopytníků, lišky a vlka. Může lovit sám nebo v páru s orlem berkutem.

že 90 % z nich trpělo různými zdravotními problémy ať již patrnými na první pohled, nebo odhalitelnými pouze na vědeckém pracovišti. U zbytku zajíců ulovených chrtly bylo při lovu zjištěno defektní chování.

Jak ukázal výzkum, chrt může dohnat a chytit pouze nemocnou kořist, takže její kvantitu i kvalitu reguluje sama příroda. Těto unikátní vlastnosti chrtů bylo využito

nejdou „jako dřív“ a že nemá smysl je lovit, natož s chrtly. Tvrdili, že nejspíš za pár let žádný zajíc v oblasti nezbude. Po deseti letech lovu pouze s chrtly váží zajíci v oblasti kolem tréninkové stanice kolem 5 až 6 kg a chrtům „připravují náročné dostihy“. Ulovení zajíce vyžaduje od chrtla značné úsilí a zkušenosti. Zdravé a silné zvíře psům vždy uteče a poslouží k zesílení populace. Při lovu se střelnou zbraní

zdravá uniká. Lov s chrtly je absolutně ekologický a podobný přírodnímu výběru predátory. Nelze při něm vyhubit zvěř tak, jak to známe z některých oblastí díky intenzivnímu lovu střelnými zbraněmi. Lov s chrtly je také blízký přírodě: chrt může ulovit jen malou a „vadnou“ část populace zvěře, přičemž k ulovení každé kořisti je nutné velké úsilí.